

P. LOND. 193 (VERSO)*

Ὁ P. Lond. 193 (28,57×41,27 ἐκ.) περιέχει στὸ recto ἀπόσπασμα ἀπὸ καταγραφή φόρου σὲ σιτάρι καὶ χρονολογεῖται στὸν 1. αἰ. μ.Χ.¹ Στὸ verso του εἶναι γραμμένο τὸ κείμενο ποῦ δημοσιεύεται παρακάτω². Πρόκειται γιὰ ἓνα ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ κατάστιχο ἑνὸς ἐνεχυροδανειστῆ³, ποῦ μὲ βάση τῆ γραφή χρονολογεῖται στὸν 2. αἰ. μ.Χ. Ἡ γραφή αὐτὴ εἶναι ἀτεχνη, ἡμιεπι-σεσυρμένη, σὲ πολλὰ σημεῖα δυσανάγνωστη, ἐπειδὴ ὁ πάπυρος εἶναι φθαρμένος. Ὁ γραφέας εἶναι ὁ ἴδιος μὲ τὸ γραφέα τοῦ P. Lond. 194 verso, ἀνέκδοτου ἀκόμη⁴. Τόσο ὁ P. Lond. 193 recto ὅσο καὶ ὁ P. Lond. 194 recto χρονολογοῦνται στὸν 1. αἰ. μ.Χ. τὰ verso τους ὁμως χρησιμοποιεῖσθαι ἀπὸ τὸ γραφέα μας ἓναν αἰῶνα ἀργότερα.

Ἡ προέλευση τοῦ παπύρου εἶναι ἀγνωστη. Τὸ γεγονός ὁμως ὅτι τόσο ὁ P. Lond. 193 ὅσο καὶ ὁ P. Lond. 194 recto καὶ verso ἀναφέρονται στὸν Ἄρ-σινόιτη νομὸ ἐνισχύει τὴν ἄποψη ὅτι προέρχονται ἀπὸ ἐκεῖ.

Χρονολογία δὲν ἀναφέρεται στὸν πάπυρο. Μὲ βάση τὴν ἀναφορά στὸ δέ-κατο τέταρτο καὶ δέκατο πέμπτο ἔτος ἑνὸς αὐτοκράτορα τὸ ὄνομα τοῦ ὁποίου δὲν ἀναφέρεται, μποροῦμε νὰ ὑποθέσουμε ὅτι πρόκειται ἢ γιὰ τὸν Ἀδριανὸ (117-138) ἢ γιὰ τὸν Ἀντωνίνου τὸν Εὐσεβῆ (138-161) ἢ γιὰ τὸν Μάρκο Αὐρή-λιο (161-196), μιὰ καὶ οἱ ἄλλοι αὐτοκράτορες τοῦ 2. αἰ. μ.Χ. ἔμειναν στὴν ἐξουσία λιγότερο ἀπὸ 15 χρόνια.

* Ἡ ἐργασία αὐτὴ πολλὰ ὀφείλει στὴ βοήθεια τοῦ Γ. Παράσογλου. Καὶ ἀπ' αὐτὴ τὴ θέση τὸν εὐχαριστῶ θερμὰ. Ἐπίσης εὐχαριστῶ τοὺς καθηγητὲς κ.κ. Ν. Κονομη καὶ Β. Ἄτσαλο γιὰ τὸ ἐνδιαφέρον ποῦ ἔδειξαν καὶ τὶς χρήσιμες παρατηρήσεις τους.

1. Δημοσιεύτηκε γιὰ πρώτη φορὰ ἀπὸ τὸν F. G. Kenyon, *Greek Papyri in the British Museum*, 2. τόμος, Λονδίνο 1898, σσ. 120-127. Δεύτερη, βελτιωμένη ἔκδοση ἔγινε ἀπὸ τὸν V. Martin, *Papyrus British Museum 193 Recto* (II p. 122), *Studien zur Palaeographie und Papyruskunde* 17 (1917) 49-52.

2. Πρώτη δημοσίευσή του ἀπὸ τὸν Kenyon, ὁ.π., σσ. 245-247. Τὶς δύο τελευταῖες στῆλες τοῦ παπύρου τὶς μετέφρασε στὰ ἀγγλικά ἀπὸ τὴν ἔκδοση τοῦ Kenyon ὁ A. C. Johnson, *An Economic Survey of Ancient Rome*, 2. τόμος, *Roman Egypt*, Νέα Ἰερσέη 1959, σσ. 458-459.

3. Γιὰ παπύρους μὲ λογαριασμοὺς ἐνεχυροδανειστῶν βλ. E. Husselman, *Pawnbrokers' Accounts from Roman Egypt*, *TAPhA* 92 (1961) 251-265.

4. Πρώτη ἔκδοση τοῦ P. Lond. 194 recto ἀπὸ τὸν Kenyon, ὁ.π., σσ. 124-127. Δεύτερη, βελτιωμένη καὶ σχολιασμένη ἔκδοση ἐπιμελήθηκε ὁ Γ. Παράσογλου, *A Daybook of Grain Receipts*, *Studia Papyrologica* 14 (1975) 85-102.

‘Ο P. Lond. 193 verso ἀποτελεῖται ἀπὸ τρεῖς στήλες, ἀριθμημένες $\bar{\iota}$, $\bar{\iota}\alpha$ καὶ $\bar{\iota}\beta$. Ἐπομένως, ὅπως παρατηρεῖ καὶ ὁ Kenyon, λείπουν ἑννέα στήλες ἀπὸ τὴν ἀρχὴ καὶ ἄγνωστο πόσες ἀπὸ τὸ τέλος. Ἡ πρώτη στήλη ἀποτελεῖται ἀπὸ τρεῖς ἐγγραφές, ἡ δευτέρα καὶ ἡ τρίτη ἀπὸ δύο. Κάθε ἐγγραφή περιέχει τὸ λογαριασμὸ μιᾶς γυναίκας (εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι μόνο γυναῖκες συναλλάσσονται μὲ τὸν ἐνεχυροδανειστῆ) ἐκτὸς ἀπ’ τὴν τελευταία, ὅπου κατατάσσονται τὰ ἀντικείμενα καὶ ἀθροίζονται τὰ κέρδη τοῦ ἐνεχυροδανειστῆ.

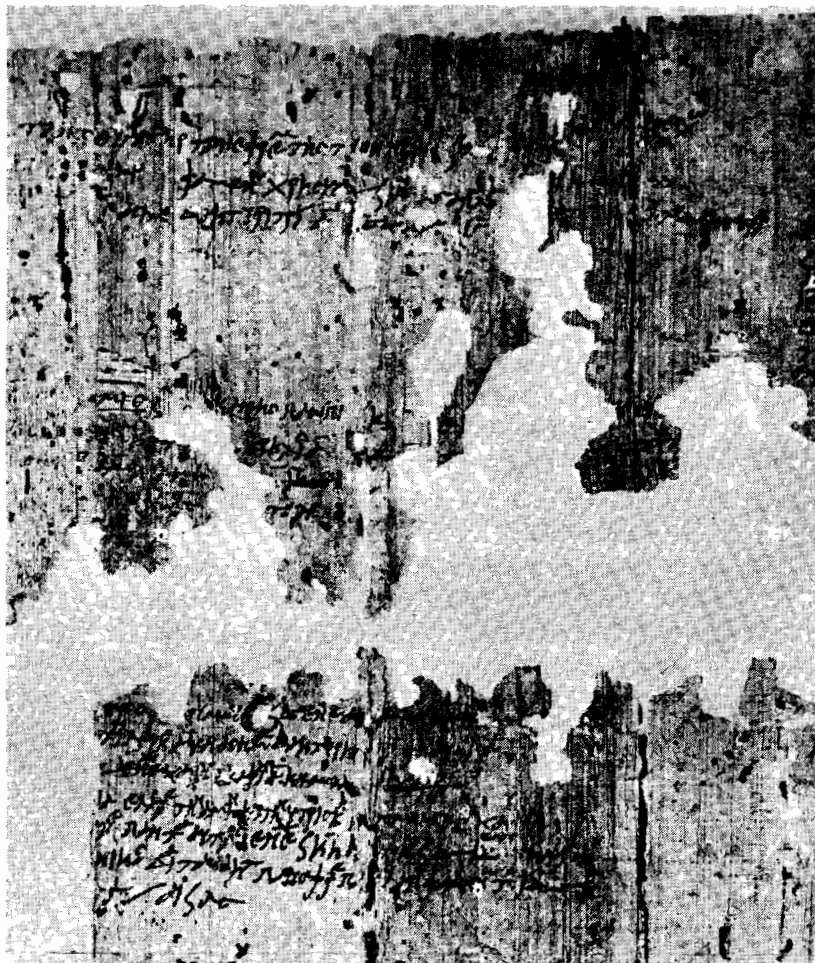
‘Ο τρόπος καταγραφῆς τῶν λογαριασμῶν εἶναι σταθερός. Στὴν ἀρχὴ κάθε ἐγγραφῆς σημειώνεται τὸ ἔτος, ὁ μῆνας, τὸ ὄνομα τῆς γυναίκας ἢ ὅποια καταθέτει κάτι ὡς ἐνέχυρο, τὸ ὄνομα τῆς μητέρας ἢ τοῦ συζύγου¹. ἀκολουθεῖ τὸ ποσὸ τῶν χρημάτων ποῦ ἔδωσε ὡς δάνειο ὁ ἐνεχυροδανειστῆς, τὰ ἀντικείμενα ποῦ παραδόθηκαν ὡς ἐνέχυρον, ὁ μῆνας καὶ ἡ μέρα ποῦ πληρώθηκε κάθε δόσις, τὸ ποσὸ τῆς δόσεως, τὸ πρόσωπο ποῦ πλήρωσε τὴ δόση (σὲ ὀρισμένες περιπτώσεις) ἢ ἔλαβε τὸ ἐνέχυρο ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐξόφληση τοῦ χρέους καὶ τοῦ τόκου του². Στὴν τελευταία περίπτωση διαγράφεται καὶ ἡ ἀρχικὴ ἐγγραφή τῶν ἀντικειμένων ποῦ εἶχαν κατατεθεῖ ὡς ἐνέχυρο. Τὰ ἀντικείμενα αὐτὰ εἶναι εἶδη οἰκιακῆς χρήσης, κοσμήματα καὶ ροῦχα. Τὰ ποσὰ ποῦ δίνονται κυμαίνονται ἀπὸ δύο ὡς ἐξήντα δραχμές.

Μερικὲς γλωσσικὲς παρατηρήσεις: ὁ γραφέας χρησιμοποιεῖ τὸ ι ἀντὶ τοῦ υ καὶ τοῦ $\epsilon\iota$ (βλ. E. Mayser, *Grammatik der griechischen Papyri aus der Ptolemäerzeit*, I. 1, Βερολίνο 21970, σ. 60 κ.έ. καὶ σ. 80 κ.έ.), τὸ ω ἀντὶ τοῦ o καὶ ἀντίστροφα (βλ. Mayser, ὁ.π., I. 1, σ. 73 καὶ σ. 75 κ.έ.), τὸ κ ἀντὶ τοῦ γ καὶ τοῦ χ (βλ. Mayser, ὁ.π., I. 1, σ. 143 κ.έ.), τὸ ρ ἀντὶ τοῦ λ (βλ. Mayser, ὁ.π., I. 1, σ. 161), τὸ τ ἀντὶ τοῦ δ (βλ. Mayser, ὁ.π., I. 1, σ. 147), τὸ π ἀντὶ τοῦ φ (βλ. Mayser, ὁ.π., I. 1, σ. 145).

Ἡ δημοσίευση γίνεται μὲ τὴν ἄδεια τοῦ τμήματος χειρογράφων τῆς Βρετανικῆς Βιβλιοθήκης.

1. Σὲ μία μάλιστα περίπτωση (βλ. στ. 2) ἀναφέρεται ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ὄνομα τῆς μητέρας καὶ τὸ ὄνομα τῆς γιαγιᾶς τῆς γυναίκας ποῦ ἀφήνει τὸ ἐνέχυρο.

2. Γιὰ τὸ ὕψος τῶν τόκων τῶν χρηματικῶν δανείων βλ. Johnson, ὁ.π., σ. 450 καὶ O. Montevocchi, *La Papirologia*, Τορίνο 1973, σ. 227.

P. Lond 193 verso, 1η στήλη.

1η στήλη

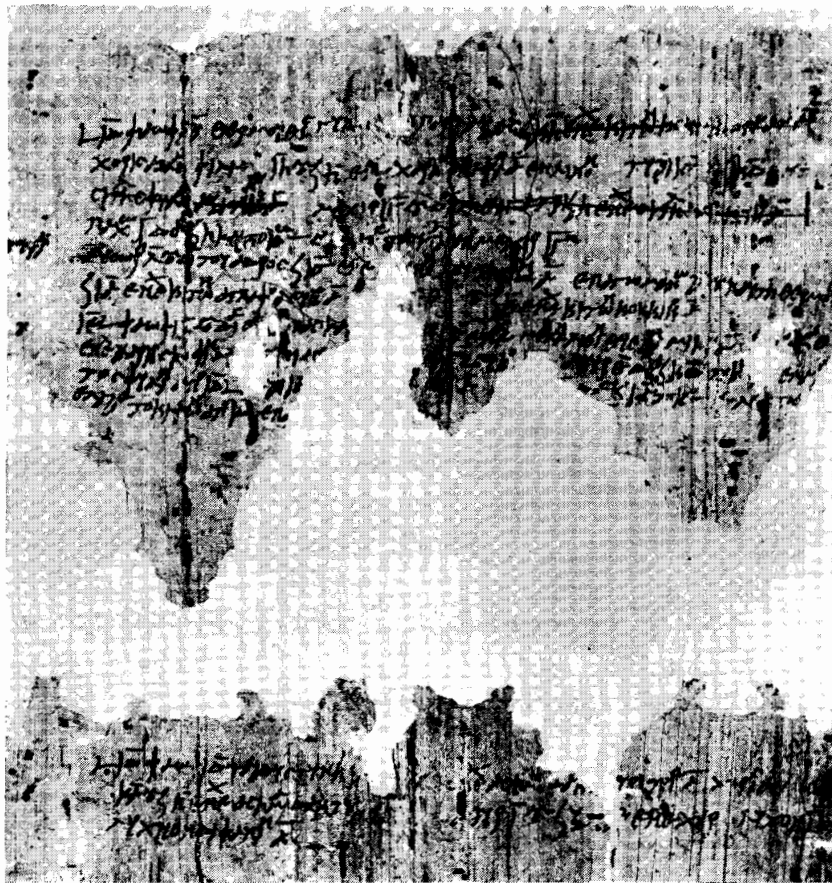
- [(ἔτους) ιδ - - -]δ̄· Ταλῆς θυγάτηρ Τανεφρέμ(ιος) τῆς Ταωνῶφρις
 (δραχμάς) [..], ἐνέχ(υρα) [ἄ]σημα ἄ προεἶχω(ν),
 [χορίζ ἄλλον ὀ]φίλι. vacat Φαμενὸ(θ) < >· χρῆσιν ὄμ(οίως) (δραχμῶν)
 ἰγ. [..]· ὄμ(οίως) ἀπὸ λόγ[ου ..]κιν() καὶ (ὀβολοὺς) δ.
 [- - - ὄμ(οίως) (δραχμάς) -, ἐν]έχ(υρον) ἄσημο(ν) δακτυρίτριω(ν)
 ἄ. vacat ιδ (ἔτους) Παῦ[ν]ι γ̄· [δόσι(ς) (δραχμῶν)] ἰζ̄ [καὶ ἔλα]β(ε)
 τὸ δακτυρί-
 5 [τριω(ν) ἀπὸ - - -].

κενὸ 4,3 ἑκατοστῶν

- [(ἔτους) ἰδ̄ - - -] ἰθ̄·μῖς [...]καμης Παῶπι < > (δραχμάς) κδ,
 [[ἐν]έχ(υρον) [± 13] ...] [- - -]
 [- - -]..... ἄσημα κ...[.....]κηλῖς ἄ. vacat [[...[...]]± 10]ικ- ιδοικ()
 α[- - -]
 [- - -]..... [[ἄ καὶ κιν(α) [.....] vacat ἰζ̄ ὄμ(οίως)] [± 20].....
 η()..[- - -]
 [- - -].....ηκ.....[.....] τὰ ἀπὸ Π[α]ῦν[ι - - -].

κενὸ 6,2 ἑκατοστῶν

- 10 [(ἔτους) ἰδ̄ - - -]μῖς Ὡρ[ου] τοῦ Μον[...] (δραχμάς) ς, ἐνέ[χ(υρα)]
 [[ἄμ]ην ἄ καὶ κα.....χ() ὑτρ[ί]σ[κ]η(ν) ἄ]
 [- - - ἰμά]τιν λευκὸ(ν) ἄ καὶ ἄσημα δακτυρίτρι[α] β̄, [κ]ανκία ἄ
 [- - - (δραχμάς)], ἐνέχ(υρα) χαρκα(τόν) σκάφιν ἄ [[καὶ μολ[οβ].ν
 χαρκα(τόν) ἄ]
 [- - - δόσι(ς) (δραχμῶν)] ια, ἔλαβε τὴν ἄμην καὶ τὴν ὑτρίσκη(ν) κ[αί]
 τὸ μολοβ.ν χαρκα(τόν)
 [ἀπὸ - - - καὶ ἀπὸ - - - - - δόσι(ς) (δραχμῶν) λ̄ς, ἔλ]αβε πάντα
 αὐτῆς ἐνέχ(υρα) (δραχμῶν) κῆ κα[ί] τόκ(ον) (δραχμῶν) δ̄ (ὀβο-
 λῶν) ἰζ̄, ὄμ(οίως) καὶ τόκο(ν)

P. Lond. 193 verso, 2η στήλη.

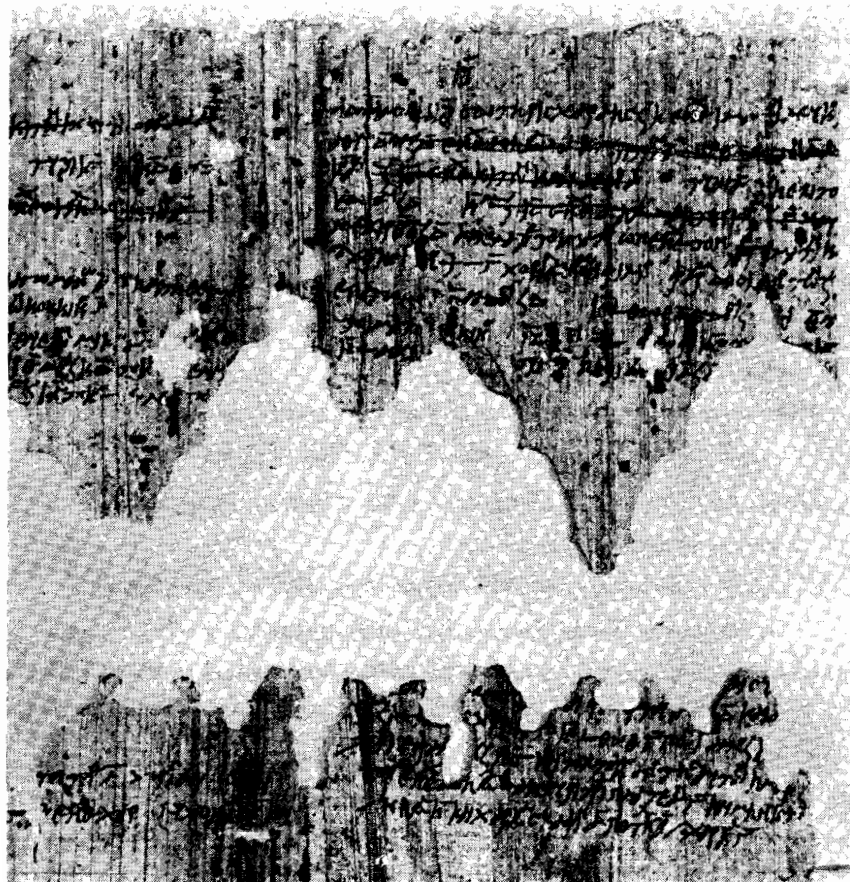
- 15 [- - -]νικος διὰ Ταωνήτ(ιος) Πανεφρέ(μιος) Παῦν(ι) ἀπὸ Φαμενώ(θ)
 το(ῦ) ἰδ̄ (ἔτους) (ὀβολοὺς) η
 [- - -].γ, (γίνονται) αἰ̄ (δραχμαὶ) λς.

2η στήλη

- ι[α]
 (ἔτους) ἰδ̄ Φαῶφι β̄· Θερμοῦθις γυνή ..[.] απαλλαξες [(δραχμὰς) κ̄η,
 ἐνέχ(υρον) κιτῶν(α)οικα. ᾱ],
 χορίς ἄλλον ὀφίλι. vacat ἰη̄ ὄμ(οίως) (δραχμὰς) η̄, ἐνέχ(υρον)
 χαρκα(τόν) [σ]κάφιν ᾱ ενλινον. vacat Τῦβι ις̄ [ὄμ(οίως)] (δραχμὰς)
 κδ̄, ἐνέχ(υρον)
- 20 [[σιτηλ(όν) σφυλιν ἀξιτικὸ(ν) ᾱ]. vacat Μεχίρ ἰγ̄· ὄμ(οίως) διὰ [[τῆ θυ-
 γατρῑ (δραχμὰς) η̄, ἐνέχ(υρον) σιτηλ(όν) ἀ[ξ]ιτικὸ(ν) ᾱ].
 Παχὼν(ν) ἰ̄· δόσι[ι(ς)] (δραχμῶν) η̄ καὶ τόκω(ν) (ὀβολῶν) δ̄, ἔλαβε τὰ
 σιτηλ(ὰ) ἀπὸ Μεχίρ ἰγ̄.
 Μεσωρη̄ λ̄· ὄμ(οίως) διὰ τοῦ ἀδρὸς (δραχμὰς) ις̄, ἐνέχ(υρον) [...]ινον
 λουτήριων ᾱ. vacat ἐπαγωμένω(ν) β̄· ὄμ(οίως) ἢ αὐτῆ Θερμοῦθ(ις)
 (δραχμὰς) ἰᾱ, ἐνέχ(υρον) κιτῶν(α) ἄγνωφο(ν) λευκὸ(ν) ᾱ. vacat [Θῶ]θ̄ θ̄·
 vacat ὄμ(οίως) (δραχμὰς) κ̄, ἐνέχ(υρον) κιτῶν(α) κόκκινο(ν) ᾱ.
 ἰε̄ (ἔτους) Φαῶφι δ̄ ὄμ(οίως) διὰ Ο[.]..πασκαι[.....]ρ (δραχμὰς) β̄,
 ἐνέχ(υρον) μέλαν λίθιν(ον) θνεῖον μικρ(όν) ᾱ. .. ὄμ(οίως) (δραχμὰς) θ̄,
- 25 ἐνέχ(υρα) χαρκα(τόν) σκάφιν ᾱ κ[αἰ] ..να[.....]ατο̄ ζεῦκο(ς) [ᾱ]. vacat
 Ἐθὺρ θ̄· δόσι(ς) (δραχμῶν) κδ̄, τόκω(ν) [(ὀβολῶν) ..], ἔλαβε
 τὸ σφυλιν ἀπὸ ἰδ̄ (ἔτους) Τῦβι ις̄ [.....].. ᾱ. Ἐθὺρ .].· δόσι(ς) (δρα-
 χμῶν) ἰᾱ, τόκο(ν) (ὀβολῶν) ε̄, ἔλα[βε] τὸ(ν)
 {ἔλαβε τὸ(ν)} κιτῶν(α) ἀπὸ ἰδ̄ (ἔτους) ἐπα[γωμένω(ν) β̄].

κενὸ 10,4 ἑκατοστῶν

(ἔτους) ἰδ̄ Φαῶφι δ̄· Ταβοῦς γυνή Κ[...]. (δραχμὰς) ., ἐνέχ(υρον) ἄση-
 μο(ν) δακτυρίτριω(ν) ᾱ, χορίς ἄλλον ὀφίλι.

P. Lond. 193, 3η στήλη.

$\overline{\kappa\alpha}$ · $\overline{\delta\mu(\sigma\acute{\iota}\omega\varsigma)}$ ($\overline{\delta\rho\alpha\chi\mu\acute{\alpha}\varsigma}$) $\overline{\eta}$, $\overline{\acute{\epsilon}\nu\acute{\epsilon}\chi(\upsilon\rho\alpha)}$ $\overline{\acute{\alpha}\sigma\eta\mu\alpha}$ $\overline{\delta\alpha\kappa\tau\upsilon\rho\acute{\iota}\tau\rho\iota}$ [$\overline{\alpha}$ ·]. vacat
 $\overline{\acute{\alpha}\theta\upsilon\rho}$ $\overline{\iota}$ · $\overline{\delta\mu(\sigma\acute{\iota}\omega\varsigma)}$ ($\overline{\delta\rho\alpha\chi\mu\acute{\alpha}\varsigma}$) $\overline{\xi}$ ($\overline{\delta\beta\omicron\lambda\omicron\upsilon\varsigma}$) $\overline{\beta}$, $\overline{\acute{\epsilon}\nu\acute{\epsilon}\chi(\upsilon\rho\alpha)}$ $\overline{\chi\alpha\rho}$ [$\overline{\kappa\alpha(\tau\eta\nu)}$
 $\overline{\lambda\upsilon\chi\omicron\nu\acute{\iota}\alpha(\nu)}$ $\overline{\alpha}$ και
 30 $\overline{\lambda\upsilon\chi\omicron\nu\omicron\nu}$ $\overline{\delta\iota\varphi\acute{\alpha}\nu\iota\nu(\omicron\nu)}$ $\overline{\alpha}$.

3η στήλη

$\overline{\iota\beta}$
 ($\overline{\acute{\epsilon}\tau\omicron\upsilon\varsigma}$) $\overline{\iota\delta}$ $\overline{\Phi\alpha\omega\phi\iota}$ $\overline{\iota\beta}$ · $\overline{\Sigma\omega\tau\eta\rho\acute{\iota}\varsigma}$ $\overline{\chi\alpha\rho\alpha\eta\varsigma}$ ($\overline{\delta\rho\alpha\chi\mu\acute{\alpha}\varsigma}$) $\overline{\eta}$, $\overline{\acute{\epsilon}\nu\acute{\epsilon}\chi(\upsilon\rho\omicron\nu)}$ $\overline{\acute{\iota}\mu\acute{\alpha}\tau\iota\nu}$
 $\overline{\lambda\epsilon\upsilon\kappa\omicron(\nu)}$.[- - -]
 $\overline{\acute{\alpha}\theta\upsilon\rho}$ $\overline{\delta}$ · $\overline{[\delta\mu(\sigma\acute{\iota}\omega\varsigma)]}$ ($\overline{\delta\rho\alpha\chi\mu\acute{\alpha}\varsigma}$) $\overline{\delta}$, $\overline{\acute{\epsilon}\nu\acute{\epsilon}\chi(\upsilon\rho\alpha)}$ $\overline{\acute{\alpha}\sigma\eta\mu\alpha}$ $\overline{\delta\alpha\kappa\tau\upsilon\rho\acute{\iota}\tau\rho\iota\omega}$ $\overline{\beta}$, $\overline{\pi\epsilon\omicron\iota\delta\acute{\epsilon}\rho\iota\omicron\nu}$ $\overline{\alpha}$] [- - -]
 $\overline{\kappa\alpha}$ · $\overline{[\delta\mu(\sigma\acute{\iota}\omega\varsigma)]}$ ($\overline{\delta\rho\alpha\chi\mu\acute{\alpha}\varsigma}$) $\overline{\iota\varsigma}$, $\overline{\acute{\epsilon}\nu\acute{\epsilon}\chi(\upsilon\rho\omicron\nu)}$ $\overline{\kappa\iota\tau\omega\bar{\nu}(\alpha)}$ $\overline{\kappa\alpha\lambda\lambda\acute{\alpha}\epsilon\iota\nu\omicron(\nu)}$ $\overline{\alpha}$].
 vacat $\overline{\tau\upsilon\beta\iota}$ $\overline{\alpha}$ · $\overline{[\delta\mu(\sigma\acute{\iota}\omega\varsigma)]}$ ($\overline{\delta\rho\alpha\chi\mu\acute{\alpha}\varsigma}$) $\overline{\eta}$ $\overline{\acute{\epsilon}\pi\iota}$ $\overline{\tau\omicron}$ [- - -]
 35 $\overline{\kappa\delta}$ · $\overline{\delta\omicron\sigma\iota(\varsigma)}$ ($\overline{\delta\rho\alpha\chi\mu\omega\bar{\nu}}$) $\overline{\delta}$. vacat $\overline{\kappa\zeta}$ · $\overline{[\delta\mu(\sigma\acute{\iota}\omega\varsigma)]}$ $\overline{\delta\rho\alpha\chi\mu\acute{\alpha}\varsigma}$ $\overline{\iota\varsigma}$ $\overline{\acute{\epsilon}\nu\acute{\epsilon}\chi(\upsilon\rho\alpha)}$
 $\overline{\acute{\alpha}\sigma\eta\mu\alpha}$ $\overline{\delta\alpha\kappa\tau\upsilon\rho\acute{\iota}\tau\rho}$ [$\overline{\iota\omega}$ $\overline{\gamma}$ $\overline{\eta}$ $\overline{\alpha\upsilon}$ [$\overline{\tau\eta}$ $\overline{\Sigma\omega\tau\eta\rho\acute{\iota}\varsigma}$]].
 $\overline{\mathcal{M}\epsilon\chi\iota\rho}$ $\overline{\theta}$ · $\overline{\delta\mu(\sigma\acute{\iota}\omega\varsigma)}$ ($\overline{\delta\rho\alpha\chi\mu\acute{\alpha}\varsigma}$) $\overline{\delta}$ και $\overline{\acute{\epsilon}\lambda\alpha\beta\epsilon}$ $\overline{\tau\omicron}$ $\overline{\acute{\iota}\mu\acute{\alpha}\tau\iota\nu}$ $\overline{\omega\bar{\nu}}$ $\overline{\acute{\epsilon}\nu\epsilon\chi(\acute{\upsilon}\rho\omega\sigma\epsilon)}$ $\overline{\tau\omicron\bar{\nu}}$
 ($\overline{\delta\rho\alpha\chi\mu\omega\bar{\nu}}$) $\overline{\iota\varsigma}$, $\overline{\acute{\iota}\mu\acute{\alpha}\tau\iota\nu}$ $\overline{\kappa\alpha}$ [$\overline{\lambda\lambda\acute{\alpha}\epsilon\iota\nu\omicron\nu}$ - - -]
 $\overline{\delta\mu(\sigma\acute{\iota}\omega\varsigma)}$ $\overline{\chi\rho\eta\sigma\iota(\varsigma)}$ [$\overline{\acute{\alpha}}$ ·] $\overline{\pi\omicron}$ + ($\overline{\delta\beta\omicron\lambda\omega\bar{\nu}}$) $\overline{\gamma}$ $\overline{\chi\omicron\rho\iota\varsigma}$ $\overline{\acute{\alpha}\lambda\lambda\omicron\nu}$ $\overline{\delta\varphi\acute{\iota}\lambda\iota}$. vacat $\overline{\Phi\alpha\rho\mu\omicron\theta\iota}$ $\overline{\zeta}$ · $\overline{\delta\omicron\sigma\iota(\varsigma)}$ $\overline{\acute{\alpha}\pi\omicron}$ $\overline{\tau\omega\bar{\nu}}$ ($\overline{\delta\rho\alpha\chi\mu\omega\bar{\nu}}$) . [- - -]
 $\overline{\acute{\epsilon}\pi\alpha\gamma\omega\mu\acute{\epsilon}[\nu(\omicron\nu)]}$ $\overline{\delta}$ · $\overline{\delta\mu(\sigma\acute{\iota}\omega\varsigma)}$ $\overline{\delta\omicron\sigma\iota(\varsigma)}$ ($\overline{\delta\rho\alpha\chi\mu\omega\bar{\nu}}$) $\overline{\delta}$. vacat $\overline{\iota\epsilon}$ ($\overline{\acute{\epsilon}\tau\omicron\upsilon\varsigma}$) $\overline{\theta\omega\theta}$
 $\overline{\delta}$ · $\overline{\delta\mu(\sigma\acute{\iota}\omega\varsigma)}$ $\overline{\delta\omicron\sigma\iota(\varsigma)}$ ($\overline{\delta\rho\alpha\chi\mu\omega\bar{\nu}}$) $\overline{[\cdot, \kappa]}$ $\overline{\alpha\iota}$ $\overline{\theta}$ $\overline{\delta\mu(\sigma\acute{\iota}\omega\varsigma)}$ $\overline{[\delta\omicron\sigma\iota(\varsigma)]}$ ($\overline{\delta\rho\alpha\chi\mu\omega\bar{\nu}}$) $\overline{-}$ και $\overline{\acute{\epsilon}\lambda\alpha\beta\epsilon}$
 $\overline{\tau\omicron}$ $\overline{\acute{\iota}\mu\acute{\alpha}\tau\iota\nu}$ $\overline{\kappa\omicron}$ [$\overline{\kappa}$] $\overline{\kappa\iota\nu\omicron(\nu)}$. vacat $\overline{\iota\varsigma}$ · $\overline{[\delta\mu(\sigma\acute{\iota}\omega\varsigma)]}$ $\overline{\delta\omicron\sigma\iota(\varsigma)}$ ($\overline{\delta\beta\omicron\lambda\omega\bar{\nu}}$) $\overline{\zeta}$ ·
 vacat $\overline{\Phi\alpha\omega\phi\iota}$ $\overline{\kappa\epsilon}$ · $\overline{\delta\mu(\sigma\acute{\iota}\omega\varsigma)}$ $\overline{[\delta\omicron\sigma\iota(\varsigma)]}$ ($\overline{\delta\beta\omicron\lambda\omega\bar{\nu}}$) $\overline{\iota\varsigma}$ και $\overline{\acute{\epsilon}\lambda\alpha\beta\epsilon}$ $\overline{\tau\acute{\alpha}}$
 40 $\overline{\iota\delta}$ ($\overline{\acute{\epsilon}\tau\omicron\upsilon\varsigma}$) $\overline{\acute{\alpha}\theta\upsilon\rho}$ $\overline{[\delta}$ $\overline{\delta\alpha\kappa\tau\upsilon\rho\acute{\iota}\tau\rho\iota\omega}$ $\overline{\beta}$, $\overline{\pi\epsilon\omicron\iota\delta\acute{\epsilon}[\rho\iota\nu]}$ $\overline{\alpha}$ ($\overline{\delta\rho\alpha\chi\mu\omega\bar{\nu}}$) $\overline{\delta}$ [

κενὸ 10,5 ἑκατοστῶν

[± 12]. α [± 6].[± 12] $\alpha\iota\sigma\upsilon$ [- - -]

$\overline{[\dots]}\cdot\overline{\pi[\dots]}$ $\overline{\mathcal{M}\epsilon\sigma\omega\rho\eta}$ ($\overline{\delta\rho\alpha\chi\mu\acute{\alpha}\varsigma}$) [$\overline{-\kappa}$ ·] $\overline{\alpha\iota}$ $\overline{\Phi\alpha}$ [$\overline{\omega\phi}$] $\overline{\iota}$ $\overline{\tau\omicron\upsilon}$ $\overline{\iota\gamma}$ [($\overline{\acute{\epsilon}\tau\omicron\upsilon\varsigma}$)]
 ($\overline{\delta\rho\alpha\chi\mu\acute{\alpha}\varsigma}$) $\overline{\delta}$ και $\overline{\alpha}$ [$\overline{\delta\tau\omega\bar{\nu}}$]

- τόκω(ν) (δραχμάς) ις. ιδ· όμ(οίως) χρῆσι(ς) το(ῦ) ιε̄ (ἔτους) Θὼθ γ̄ ἔως
 ἰ̄ ἄλλο(ν) (δραχμῶν) .[- - -]
 (γίνονται) εἰς κεφάλ[αιω]ν (δραχμῶν) νς̄ καὶ τῶν τόκω(ν) ἀπὸ τῆς αὐ-
 τῶν ἡμέρα(ς)
- 45 τούτ(ων) ἐνέχ(υρα) ἄσημα δακτυρίτρια πλατέαν γ̄ καὶ μηγίσκο(ι) [ε̄]
 (γίνονται) ἄσημα ἠ̄ καὶ χαρκα(τὰ) σκάφιν ᾱ, ποτήλ(ια) β̄, (γίνονται)
 χαρκα(τὰ) γ̄.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

2. ἄσημα: Βλ. σημείωση στὸ στ. 12 (χαρκα[τόν]).
3. χρῆσις: δάνειο. Βλ. R. Taubenschlag, *The Law of Graeco-Roman Egypt*, Βαρσοβία 1955, σ. 353 καὶ τοῦ ἴδιου *Der Leihvertrag im Rechte der Papyri, Aegyptus* 13 (1938) 238-240 [= *Opera Minora*, 2. τόμος, Βαρσοβία 1959, σσ. 527-529].
4. δακτυρίτρια(ν) = δακτυλίδριον (μεταγενέστερος τύπος τοῦ δακτυλίδριου). Γιὰ τὴν κατάληξη -ίδριον βλ. P. Chantraine, *La formation des noms en grec ancien*, Παρίσι 1933, σσ. 72-73 καὶ E. Mayser, ὁ.π., I. 3, Βερολίνο καὶ Λιψία 1936, σ. 45. Τὸ δακτυρί-
 τριω(ν) δὲν εἶναι γενικὴ πληθυντικὴ ὅπως ἀναφέρει τὸ ἐλληνικὸ συμπλήρωμα τοῦ Liddell-
 Scott, Ἀθήνα 1972, στὴ λέξη, ἀλλὰ ὀνομαστικὴ ἢ αἰτιατικὴ ἐνικοῦ.
6. Παῶπι = Φαῶφι.
8. κιτῶνα = χιτῶνα. Βλ. Mayser, ὁ.π., I. 1, Βερολίνο 1970, σ. 158 καὶ Gignac, ὁ.π., σσ. 93-94.
10. Ὡρ[ου] ἢ Ὡρ[ιων(ος)].
11. ἰμάτιν (στ. 12 σκάφιν, στ. 20 σφυλίν): Γιὰ τὴν κατάληξη -ιν ἀντὶ -ιον βλ. D. J. Georgacas, *On the Nominal Endings -ις, -ιν in Later Greek*, *CPh* 43 (1948) 243-260 καὶ Mayser, ὁ.π., I. 2, Βερολίνο καὶ Λιψία 1938, σ. 16.
11. [κ]ανκία: Πληθυντικὸς τοῦ κανκί(ο)ν (εἶδος ποτηριοῦ). Ἄν ἡ συμπλήρωση εἶναι σωστὴ, εἶναι ἡ πρώτη φορὰ πού βρισκόμαστε τὴ λέξη νὰ χρησιμοποιεῖται τόσο παλιά. Ὡς τώρα τὴν βρισκαμε σὲ κείμενα τοῦ 4. αἰ. καὶ μεταγενέστερα.
12. χαρκα[τόν] = χαρκα[τόν] (μὲ μετάθεση τοῦ κ). Βλ. Gignac, ὁ.π., σ. 315. Ὅπως παρατηρεῖ ὁ Kenyon, ὁ γραφέας ἀντιπαραθέτει τὰ ἄσημα (= ἀχάρακτα) καὶ τὰ χαρκατὰ (= χαραγμένα) ἀντικείμενα.
12. σκάφιν: Ὁ κ. X. Μπακιρτζῆς, ἐπιμελητὴς τῆς Ἐφορείας Βυζαντινῶν Ἀρχαιοτήτων Καβάλας, τὸν ὁποῖο καὶ ἀπὸ ἐδῶ εὐχαριστῶ θερμὰ γιὰ τὴν καλοσύνη πού εἶχε νὰ λύσει ὀρισμένες ἀπορίες μου, παρατηρεῖ ὅτι ἀπὸ τὸ κείμενο τοῦ πατύρου δὲν εἶναι εὐκόλο νὰ καθορίσει κανεὶς ἂν τὸ σκάφιν εἶναι σκεῦος μιᾶς κάποιας χωρητικότητας, πιθανὸν γιὰ ὑγρά, ἢ πτίον, μικρὸ φτυάρι. Ἡ δευτέρη σημασία παρουσιάζεται σὲ κείμενα μεταγενέστερα, ἐνῶ ἡ πρώτη σὲ ἀρχαῖα.
14. δόσι(ς) δραχμῶν λς̄: 28 δρχ. (τὰ ἐνέχυρα) + 4 δρχ., 17 ὀβολ. (ὁ τόκος) + 8 ὀβολ. (ὁ τίς ις) = 35 δρχ., 7 ὀβολ. = 36 δρχ., 1 ὀβολ.
18. ἀπαλλάξεις: Μήπως παραφθοαρμένος τύπος τοῦ ἀπαλλάσσω;
19. ἐνλίον: Ἡ σημασία τοῦ ἐπιθέτου (;) δὲν εἶναι γνωστὴ καὶ ὅσο μῶρεσα νὰ ἐξακρι-

βώσω δὲν μαρτυρεῖται ἡ λέξις πουθενὰ ἄλλοῦ. Μήπως ὁ γραφέας χρησιμοποιοῖ τὸ λ ἀντὶ τοῦ ρ; Στὴν περίπτωσιν αὐτὴ *σκάφιν ἐνλινον* (=ἐνρινον) θὰ πρέπει νὰ σημαίνει φυαράκι μυτερὸ, ὅπως παρατηρεῖ ὁ κ. Μπακιρτζής. Ἐάν τὸ *σκάφιν* σημαίνει ἓνα εἶδος σκεύους, τότε *σκάφιν ἐνλινον* θὰ πρέπει νὰ εἶναι κάποιον σκεῦος μὲ μιὰ προχοῆ ἐμπρός.

20. ἀξιτικόν: Ἄγνωστος τύπος, παράγωγος ἀπὸ τὸ *ἀξίνη*; Ἡ μήπως = *ἀξιτικόν* (=ἀσιτικόν) ἀπὸ τὴν Ὁάση; Βλ. F. Preisigke, *Wörterbuch der griechischen Papyrusurkunden*, Βερολίνο 1927, στὴ λέξις *ἀσιτικός*.

20. *διὰ τῆ θυγατρί*: Ὁ Mayser, ὅ.π., II, 2, Βερολίνο καὶ Λιψία 1934, σ. 424, ἀναφέρει ὅτι στὶς ἰδιωτικὰ ἀποδείξεις καθὼς καὶ στοὺς λογαριασμοὺς μὲ τὴν *διὰ*+ γενικὴ δηλώνεται ὁ πληρωτής. Ἐδῶ ἀντὶ γενικῆς ἔχομε δοτικὴ.

22. *διὰ τοῦ ἀδρός* = *διὰ τοῦ ἀνδρός*. Βλ. τὴν προηγούμενη σημείωση.

22. Πιθανὸν *λίθινον λουτήριον*. Γιὰ τὴ λέξις *λουτήριον* βλ. D. A. Amyx, *The Attic Stelai*, *Hesperia* 27 (1958) σ. 221, ὅπου καὶ ἀναφορὰ σ' αὐτὸν τὸν πάπυρο.

23. Τὰ σχετικὰ μὲ τὸ χιτώνα ἔπρεπε ὁ γραφέας νὰ τὰ διαγράψει σύμφωνα μὲ τὴ συνήθειά του, μιὰ καὶ ὁ χιτώνας ἐπιστράφηκε (στ. 27).

24. *μέλαν λίθινον θεῖον*: Ὁ Γ. Παράσογλου μοῦ θύμισε τὸ χωρίο τοῦ Στράβωνα 17. 818 (=17.1.50) *τοῦ μέλανος καὶ σκληροῦ λίθου, ἐξ οὗ αἱ θυγαί γίνονται*.

26. τὸ *σφυλίν*: Ἀνάγνωσις τοῦ Crönert: βλ. Kenyon, ὅ.π., 3. τόμος, Λονδίνο 1907, Appendix, σ. 386.

29. *λυχνία* = *λυχνία*. Γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τοῦ ο βλ. Mayser, ὅ.π., I, 1, Βερολίνο 1970, σ. 124 καὶ Gignac, ὅ.π., σ. 311 κ.έ.

30. *λύχρον διφάνιον* α: Ὁ Kenyon μεταφράζει: a lamp with double light. Ὁ Preisigke στὴ λέξις *διφάνιος* γράφει: Leuchter im Forme einer Schlange. Τὸ ἑλληνικὸ συμπλήρωμα τοῦ Liddell-Scott μεταφράζει τὸ ἐπίθετο *διφάνιος* («ἐν εἶδει ὄφεως») ἐτυμολογώντας τὸ ἀπ' τὴ λέξις *δίφας* (=φίδι). Τόσο ὁ Preisigke ὅσο καὶ ὁ συντάκτης τοῦ λήμματος στὸ Liddell-Scott παραπέμπουν μόνο στὸν πάπυρό μας. Τὴ λέξις *δίφας* τὴ συναντοῦμε στὸν Ἀρτεμίδωρο 2,13 καὶ στὸν Ἡσύχιον στὴ λέξις *δίφαν* (δ 1986 Latte): *δίφαν τὸν ὄφιν Κεῖτε* δὲν ἦταν λοιπὸν συνηθισμένη. Μοῦ φαίνεται ἀπίθανο νὰ χρησιμοποίησε ὁ ἐνεχυροδενειστής—ἄνθρωπος ὄχι λόγιος—μιὰ λέξις παράγωγη ἀπὸ τὴν σπάνια λέξις *δίφας*. Πιὸ πιθανὴ φαίνεται ἡ ἐξήγηση τοῦ Kenyon, ποὺ ἐνισχύεται καὶ ἀπὸ τὴ σημασία τῆς λέξεως *λύχνος* (=λυχνάρι καὶ ὄχι λυχνοστάτης, ὅπως ἀναφέρει ὁ Preisigke στὸ λῆμμα *διφάνιος*, γιατί βέβαια μποροῦμε νὰ φαντασθοῦμε ἓνα λυχνάρι διφάνιο (=διμυξο), ὄχι ὅμως καὶ ἓνα λυχνοστάτη). Γιὰ παραστάσεις λύχνων βλ. I. Scheibler, *Griechische Lampen, Kerameikis* (Ergebnisse der Ausgrabungen) 11. τόμος, Βερολίνο 1976.

36. Τὸ σύνολο τῶν δόσεων: 8 δρχ. (Τῦβι $\bar{\alpha}$) + 4 δρχ. (Ἀθῦρ $\bar{\kappa}\bar{\delta}$) + 4 δρχ. (Μεχίρ $\bar{\theta}$) = 16 δρχ. Τόκος δὲν ἀναφέρεται.

36. *ἐνεχύρ(ωση)*: Βλ. B. Mandilaras, *The Verb in the Greek Non-literary Papyri*, Ἀθήνα 1973, σ. 66.

37. +: Πιθανὸν ψ (ἔτσι ὁ Kenyon). Μήπως θὰ ἔπρεπε νὰ διαβάσουμε ἀπὸ <(δραχμῶν)> ψ (ὀβολῶν) γ; Ἀλλὰ ἓνα τέτοιο ποσὸ φαίνεται πολὺ μεγάλο.

42. τοῦ *ἰγ* [(ἔτους)]: Ἀναφορὰ σὲ προηγούμενο τμήμα τοῦ παπύρου ποὺ δὲν σώζεται.

45. *δακτυλίτρια* 3 + *μηνίσκοι* 5 = *ἄσημα* 8.

σκάφιν 1 + *ποτήρια* 2 = *χαρακτὰ* 3.